

запроваджена законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» та відповідними нормативними документами Кабінету Міністрів України і Міністерства освіти і науки України, загалом відповідає моделі, запропонованій країнами-учасницями Болонського процесу. Подальша модернізація вищої школи України зорієнтована на інтегрування національної системи вищої освіти до європейського освітнього та наукового простору, тому перед вищою мистецькою освітою стоїть важливе завдання – забезпечити перехід до кредитно-модульної системи навчання, яка і є тією технологією, що забезпечує розвиток особистості, формує творчу, самодостатню людину, яка сприяє конкурентоспроможності на ринку праці.

Отже, гуманізація освіти потребує нової педагогіки - педагогіки компетентності, яка в свою чергу може реалізуватися завдяки технології кредитно-модульної системи навчання. Реалізація гуманістичного, компетентнісного підходів у процесі фахового навчання майбутнього вчителя музики (з урахуванням технології кредитно-модульної системи навчання) - стає важливою умовою формування творчої особистості майбутнього фахівця.

Література

1. **Балл Г.О.** Сучасний гуманізм і освіта. Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. – Рівне: Листа – М., 2003.
2. **Душний А.І.** Активізація творчої діяльності майбутніх учителів музики // Педагогіка і психологія професійної освіти, № 5 – 2005.
3. **Зязюн І.А.** Естетичний досвід особи: формування і сфера прояву. – К., 1976.
4. **Падалка Г.М.** Актуальні проблеми професійної підготовки вчителя музики // Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. - Випуск 1. – К., НПУ, 2000.
5. **Щолокова О.П.** Філософські засади мистецької освіти // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова, серія 14 Теорія і методика мистецької освіти, вип.7 (12). – Київ, 2009.

УДК 378.016.39:37.091.12.011.3-051:[008:7+78]

Соколова О.В.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ І ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття освещает проблему внедрения интегративных подходов в теорию изучения дисциплин художественного цикла будущими учителями музыки и художественной культуры на основе мыслительных операций синтеза и обобщения, а также с помощью категории стиля.

Ключевые понятия: интеграция, художественно-теоретические обобщения, стиль.

У сучасному взаємопов'язаному і взаємозалежному світі в умовах глобалізації усіх сфер соціальної дійсності та інформаційної насиченості постала проблема розвитку, становлення і розвитку людини, здатної до комплексного осмислення світу і знаходження зв'язків між явищами об'єктивної дійсності. Ці обставини ініціюють процеси глибинних соціальних перетворень і, як наслідок, формують закономірності стратегії розвитку сучасної педагогічної освіти.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у створенні цілісносвітоглядної моделі вчителя-фахівця нової формації з таким стилем мислення і таким рівнем загальнокультурної і професійної компетентності, які б відповідали рівню розвитку сучасного знання, слугували засобом творчого і самостійного розв'язання професійних проблем в різних галузях діяльності і містили педагогічний потенціал всебічного розвитку і саморозвитку особистості.

В умовах постійного зростання сфери знань системне формування згаданих вище якостей професійної особистості вчителя тісно пов'язане з впровадженням в процес його підготовки ідей універсалізму (універсалізм – методологічна позиція, що передбачає наявність вселюдських феноменів) та інтеграції (взаємодії, синтезу різноманітних педагогічних явищ).

Відтак об'єктивно зростає значення наукових розробок, спрямованих на інтеграцію знань на базі цілісного підходу до навчання, сутність якого полягає в розкритті реально існуючих міжзнанняєвих зв'язків відповідно до особливостей людської свідомості, а також закономірностей мисленнєвої діяльності в процесі пізнання.

Загальнонаукові та філософські положення про універсальні взаємозв'язки в природі та мисленні людини виступають основою психологічних передумов інтеграції знань на основі єдності свідомості та діяльності, цілісної соціальної природи суб'єкта (Б.Ананьєв, Л.Виготський, О.Леонтьєв,

С.Рубінштейн, Ю.Самарін), розробки шляхів підвищення ефективності процесу навчання за умов забезпечення його інтегративної цілісності (М.Берулава, І.Козловська, П.Чапаєв, М.Чепіков, І.Яковлева).

Інтенсивність протікання процесів синтезу та взаємодії різних видів мистецтва стимулює формування інтегративних явищ в системі мистецької освіти, визначаючи зміст якої, завжди виходять з потреб майбутньої фахової діяльності. Якщо поглянути на існуючу систему підготовки вчителів музики і художньої культури з позицій інтегративного підходу, стає очевидним, що різнобічність художнього навчання нерідко перетворюється на негативну протилежність, розкиданість, розрізненість, слабку координацію окремих дисциплін між собою. Тоді як представники сучасної педагогіки акцентують важливість подолання художньої однобічності суб'єкта мистецької освіти, формування його поліхудожньої свідомості на основі інтеграції знань за принципом галузевого взаємодоповнення та усунення міждисциплінарної відокремленості у викладанні предметів художньо-естетичного циклу. В такому контексті фахову підготовку майбутніх вчителів розглядають сучасні науковці Т.Крижанівська, О.Нижник, Г.Падалка, Л.Прокоф'єва, О.Рудницька, Т.Стратан, О.Щолокова.

Майбутній вчитель музики і художньої культури прогнозується як цілісно сформована творча особистість з широким художнім світоглядом, енциклопедичними знаннями в сферах музичної, художньої культури, як фахівець, що вільно орієнтується в просторі мистецьких реалій, знає психологічні механізми цілісного художнього пізнання і методи інтегративної роботи з метою формування поліхудожньої свідомості школяра.

Проблема інтеграції мистецьких знань досліджувалась з позицій різних педагогічних підходів на різних рівнях освіти, переважно як використання комплексу мистецтв, здійснення міжпредметних зв'язків в процесі художнього навчання та впровадження власне інтеграції навчальних дисциплін (Е.Абдуллін, Т.Крижанівська, Н.Миропольська, О.Мелік-Пашаєв, В.Неверов, Г.Савенкова).

В художньо-педагогічній освіті формування цілісних знань зумовлено, перш за все, інтегративним характером фахової підготовки та майбутньої професійної діяльності вчителя. Процес формування цілісних мистецьких знань повинен обіймати науково-теоретичний і художньо-психологічний аспекти підготовки спеціалістів і базуватись на закономірностях розвитку системи мистецтв, логіці асоціативного мислення та психологічних механізмах цілісного чуттєво-емоційного сприйняття.

Традиційно будь-яка система навчання має справу з багатьма навчальними предметами, які найчастіше змістовно і методологічно не узгоджені між собою і функціонують на основі принципу предметоцентризму, як автономні елементи педагогічного процесу. Слабкий зв'язок (або його відсутність) між навчальними дисциплінами породжує серйозні труднощі у формуванні цілісної системи знань, заважають продуктивному мисленню.

Інтегративний підхід у навчанні здатен впливати на процеси формування сучасного типу мислення. Його характеризують: глибина (інтегративні зв'язки допомагають глибше проникнути у властивість об'єкта, явища, процесу); гнучкість (здатність до рухомості, змінності принципів вирішення проблем); стійкість (свідомий, а не механічний пізнавальний процес, і як результат – формування фундаментальних знань); усвідомленість (можливість розуміти, узгоджувати з іншими нові знання).

Аналізуючи сучасний стан професійної освіти, дослідники наполягають на необхідності інтегрування змісту навчання з урахування цілісного характеру майбутньої професійної діяльності, що сприяє спрямованості педагогічного процесу на якісні зміни елементів навчання, складу навчальної інформації, комплексу практичних завдань.

У зв'язку з цим актуальності набуває поширена в індустріально розвинутих країнах Європи концепція ключової кваліфікації, яка базується на гіпотезі, що формування вузькоспеціалізованих здібностей повинно поступатись оволодінню інструментальними методами освіти. Суть цієї концепції полягає в інтегруванні різних завдань професійної підготовки спеціаліста з тим, щоб він завжди був готовий до удосконалення власних знань і вмінь. Крім того, необхідно, щоб нові знання впливали з попередньо освоєних і були зорієнтовані на сучасні технології і методи організації діяльності. Отже, тенденції універсалізації і синтезу педагогічних функцій повинні відбиватись у знаннях, які використовуються у навчанні.

Професійна підготовка майбутніх учителів музики і художньої культури охоплює два комплекси мистецьких дисциплін. До першого належать предмети музично-теоретичних, інструментально-виконавських, диригентсько-хорових циклів, другий об'єднує курси: «Історія світової художньої культури» «Методика викладання світової художньої культури» та інші дисципліни.

Здавалося б, високий рівень їх викладання повинен забезпечити якісну підготовку вчителя музики, а отримані великі за обсягом знання сприятимуть вихованню не тільки освіченого педагога-музиканта, а й спеціаліста, широко обізнаного в галузях художньої освіти, теорії мистецтв, стилістики тощо. Але, як свідчать дослідники, об'єм знань та їх якість ще не забезпечують самі по собі ефективної розумової діяльності. До того ж реальна навчальна ситуація свідчить: матеріал дисциплін, що викладаються, часто невинуватено роздрібней й деталізований, теоретично перевантажений. І як результат – спеціаліст, озброєний різними, інколи вельми загальними або зайве деталізованими знаннями, так і виходить зі стін ВНЗ теоретично непідготовленою, творчо нерозвинутою й практично не готовою до сучасних методів роботи, людиною. Стає цілком очевидним, що вивчення матеріалу за таким величезним обсягом та складністю може бути плідним тільки на основі нових підходів щодо утворення, збереження і використання отриманих знань.

Організація теоретичної підготовки майбутнього вчителя музики і художньої культури передбачає, що студент ставиться в такі ситуації, в яких повинен вирішувати завдання аналізу й оцінки художніх явищ, які потребують використання конкретних понять та їх узагальнень. Для вироблення понять перш за все необхідно проаналізувати, порівняти між собою достатньо велику кількість однакових чи схожих предметів (творів мистецтва). При цьому послідовно розглядаються їх окремі властивості і визначаються їх відмінності. Загальні для тих предметів якості виокремлюються і органічно входять в об'єм відповідного поняття, яке, в свою чергу, починає функціонувати в системі категорій і понять художньо-естетичної теорії.

Навчити студента відбирати в процесі навчання найголовніше, найсуттєвіше, закріплювати в свідомості за допомогою фундаментальних, і в той же час конкретних, містких категорій та понять, а головне – володіти прийомами взаємодоповнення, перегрупування знань, встановлення внутрішніх зв'язків в процесі пізнання мистецтва – це означає навчити його мислити теоретичними узагальненнями або інтегративно.

В галузі мистецької освіти актуальність цих процесів обумовлена, перш за все, інтегративним характером майбутньої діяльності. Системність тут виявляється у вмінні визначити значення кожного прояву мистецтва в контексті цілого, у здатності бачити в будь-якому творі відображення ідей і стилю відповідної історичної епохи, а також те особливе, що відрізняє це явище від інших. Універсально-професійні знання повинні стати невід'ємною якістю як досвідченого педагога, який «вільно читає історію людського духу по книзі інтонації, сприймає кожний стиль, жанр, твір, кожну клітинку мистецтва в контексті всієї культури», так і студента, який тільки-но підіймається до висот майстерності [5, 58].

Теоретична складова педагогічної інтеграції повинна виступати, за думкою В.Михальова, «деяким специфічним об'єднуючим началом, особливою смисловою енегією, що здатна організувати створену систему знань, зв'язати все в одне живе ціле» [4, 61].

Теоретичний рівень інтеграції мистецьких знань майбутнього вчителя музики і художньої культури загально визначається:

- величиною осягнення інтеграції гносеологічного простору художньої інформації (мистецькі, спеціальні музичні, загально-педагогічні знання);
- синтезом художньо-естетичних концепцій, теорій, систем;
- уніфікацією та універсалізацією понять, категорій, визначень, де взаємозв'язок знань відбувається за умов переносу принципів онтологічних уявлень з однієї групи мистецьких знань до інших.

Системний характер знань формується згідно наукових принципів, серед яких, враховуючи специфіку художнього навчання, ми виділили загальні та особливі. Розглянемо їх послідовно.

Знання, як відображення дійсності, в індивідуальній свідомості відбиваються у формі образів та їх узагальнень. Розвиток та узагальнення є найважливішими елементами категоріального апарату філософії, багатьох наук і одночасно фундаментальними поняттями теорії мистецтва, що інтегрують велику кількість інших понять (тобто мають всезагальний характер).

Узагальнення виступає як послідовна інтеграція рівнів структурування знань. Окрім цього, змістовні узагальнення реалізуються не тільки як теоретична, а й діяльнісна одиниця організації комплексного навчання студентів, та допомагають у вирішенні проблем науково-практичного характеру: 1) з виявлення внутрішніх суттєвих відношень між окремими узагальненими явищами; 2) з використання узагальнених понять. Художні знання комплектуються в естетичні узагальнення, які, в свою чергу, виражаються через категорії художнього образу, стилю, форми, творчого методу.

Серед особливих інтегративних принципів художнього знання, що сполучає воедино закономірності розвитку кожного мистецького явища, найголовнішим є система стилів.

Функціонування й розвиток мистецтва з точки зору системи стильової інтеграції має виняткове значення для педагогічної інтерпретації художньої культури, бо підкреслює її значення як системи взаємопов'язаних структур і складає цілісність мистецьких різновидів. По-перше, віднесення конкретного музичного твору до певного стилю (цю процедуру називають стильовою атрибуцією) дозволяє у найзагальнішому плані зробити висновок про його художньо-образний зміст, дає можливість інтерпретувати його в широкому контексті художньої практики. По-друге, регульовальне значення стильових абстракцій є настільки великим, що для творців і дослідників мистецтва практично не існує позастильових творів. По-третє, володіння інформацією, слуховими уявленнями, образними враженнями про основні стилі художньої культури дають змогу в процесі навчання: а) вирішувати аналітичні завдання; б) виокремлювати стильові елементи художніх творів, напрямів, течій; в) компонувати, переносити знання про структурні складові певних стилів в процесі творчої роботи з різними видами мистецтв.

Щоб вільно володіти універсальними можливостями стилю, студентам треба мати про нього певні систематичні уявлення.

Кожний художній твір, мистецька подія, явище або їх співставлення, розглянуті крізь призму системи стилю, дозволяє: визначити місце й роль явища в цілісній структурі художнього світу; простежити глибинні єдності, причинно-наслідкові зв'язки між художніми явищами; сформулювати певний тип художнього мислення, якому притаманні риси прогностики, тлумачення, актуалізації самостійних пошуків тощо; впровадити в практику навчання методи особистісного спрямування на цілісне пізнання світу мистецтв.

Отже, впровадження інтегративних підходів у процес вивчення мистецьких дисциплін в умовах теоретичної підготовки майбутніх учителів музики і художньої культури повинно здійснюватись шляхом художньо-теоретичних узагальнень у навчанні шляхом об'єднання елементів мистецьких знань на основі розкриття ключових ідей, теорій, законів мистецтва, проблем художньо-пізнавальної діяльності та за допомогою спеціального інтегративного принципу, що визначається системою стилю.

Література

1. *Абдуллин Э.Б.* Методологический анализ проблем музыкальной педагогики в системе вузовского образования. – М.: Прометей, 1990. – 188с.
2. *Зись А.Я.* О комплексном изучении искусства//Методологические проблемы современного искусствознания. – М.: Наука, 1986. – С.3-20.
3. *Мелик-Пашаев А.А.* Педагогика искусства и творческие способности. – М.: Знание, 1981. – 95с.
4. *Михалев В.П.* Видовая специфика и синтез искусств. – К.: Наукова думка, 1984. – 99с.
5. *Могилевская И.М.* Реализация принципа целостности в процессе совершенствования профессиональной подготовки учителя музыки: Дис. ...канд.пед.наук: 13.00.01/Одесский пед. ин-т им. К.Д.Ушинского. – Одесса, 1994. – 139с.
6. *Музыкальное мышление: сущность, категории, аспекты исследования/Под ред. Л.Дыс.* – К.:Музична Україна. – 1989. – 181с.
7. *Чанаев Н.К.* Структура и содержание теоретико-методологического обеспечения педагогической интеграции. – Екатеринбург, 1998. – 206с.
8. *Шип С.В.* Музична форма від звуку до стилю. – К.: Заповіт, - 1998. – 367с.
9. *Щолокова О.П.* Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя. – К., 1996 – 172с.

УДК 378.22:7:[316.722]

Саєнко Т.В.

ШЛЯХИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Статья посвящена проблемам профессиональной подготовки будущих учителей искусства в поликультурном обществе. Автор предлагает решение проблемы путем введения авторских программ в учебные планы подготовки специалистов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие учителя искусства, поликультурное общество, авторские программы.